

Основни теми

- Концепция за отговорни изследвания и иновации (ОИИ)
- Приложимост на концепцията за ОИИ в България
- Проект „Отговорни изследвания и иновации в практиката“ (RRI-Practice)

Проект RRI-Practice

Основната цел на проекта „Отговорни изследвания и иновации в практиката“ (RRI-Practice) е да бъдат идентифицирани успешни практики за прилагане на принципите за ОИИ в 22 научни организации и организации, финансиращи научноизследователска дейност, от 12 страни от и извън Европа. Това ще доведе до по-задълбочено разбиране, разпространение и въвеждане на добри практики за прилагане на принципите на ОИИ и в други научни организации.

Дейностите по реализиране на проекта в България бяха фокусирани върху Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Министерството на образованието и науката и Фонд „Научни изследвания“. Целта бе да се проучи как принципите за отговорни изследвания и иновации се възприемат и прилагат на практика. Дейностите включваха анализ на документи, организиране на работна среща, дълбочинни интервюта и фокус групи. Проектът се финансира от Европейската комисия за периода 2016-2019.

Принципите на ОИИ

Европейската комисия акцентира върху пет ключови аспекта на отговорните изследвания и иновации: научна етика, равнопоставеност на половете, свободен достъп до научна информация, обществено ангажиране и научно образование (за повече информация:

<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/responsible-research-innovation>).

Лице за контакт за България

Марко Хайдиняк
Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ (Фондация ПИК)
marko.hajdinjak@online.bg
www.rri-practice.eu

POLICY BRIEF

СЕПТЕМВРИ 2018

В последните години концепцията за отговорни изследвания и иновации (ОИИ) доби популярност в Европа като рамка за научна политика, която се стреми да ангажира обществото и съответните заинтересовани страни в областта на науката и иновациите, и да насочи усилията на научната общност и бизнеса към постигането на етично приемливи, екологично устойчиви и социално желани резултати от научната и иновационната дейност.

През февруари 2017 г. Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ организира работна среща, която събра представители на научната общност, бизнес средите и неправителствени организации. Дискусиите по време на срещата откриха три групи мнения относно същността и значимостта на ОИИ за България: отговорност на лицата и организацията, извършващи научни и иновационни дейности; отговорност за въздействието и социално-икономическото значение на научноизследователската и иновационната дейност; и участие на бизнеса и корпоративна социална отговорност.

През втората половина на 2017 г. беше проведено проучване за това как принципите на ОИИ са интегрирани в работата на Министерството на образованието и науката (МОН), на Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ) и на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ (ФПИК). Основният извод е, че петте ключови области в концепцията за ОИИ (научна етика, ангажираност на обществото, равнопоставеност на половете, свободен достъп до научна информация и научно образование) в голяма степен са интегрирани в научната работа в страната, но като цяло концепцията за ОИИ е непозната извън групата на институциите, отговорни за научната и иновационната политика, и научните организации с опит в участието в рамковите програми за научноизследователска и развойна дейност на ЕС. Отговорността в науката и иновациите най-често се интерпретира като социално значение и въздействие на научните изследвания, научна етиката и институционализиране на етичните норми (етични комисии, етични кодекси за поведение), инициативи за насърчване на отворена наука и политика за отворен достъп, както и засилено внимание към различните методи за ангажиране на обществото.

Как се възприемат отделните ключови аспекти от концепцията за ОИИ в България?

Научната етика се свързва с изследователския интегритет и коректното научно поведение (честност, надеждност, уважение, коректно ползване и анализиране на научни данни, безпристрастно споделяне на научните резултати с широката общественост, пълна прозрачност и отчетност на изследователските дейности и резултати). Етиката следва да бъде формализирана чрез кодекси за научно поведение и създаването на етични комисии.

Ангажиране на обществото в науката се възприема по различен начин. За политиците, това е начинът за повишаване на общественото доверие в науката и за легитимиране на публичните разходи за научноизследователска и развойна дейност, докато учените го възприемат като новаторски метод за ангажиране на обществото в процеса на определяне на приоритети за научни изследвания.

Равнопоставеността на половете в научноизследователската и развойната дейност не се разглежда като проблем в България, поради преобладаващия дял на жените, ангажирани с научна дейност в научноизследователски институти, включително и заемащи ръководни длъжности в тези институти.

Свободният достъп до научна информация и научни данни е важен приоритет в българската научна система. През последните години са предприети множество мерки за насърчване на учените да предоставят свободен достъп до резултатите от публично финансирани научни изследвания.

Важността на научното образование е припозната от университетите и научноизследователските институти в България. Съществуват различни инициативи на МОН, които насърчват научното образование, но като цяло недостатъчните финансови средства възпрепятстват по-мощното му разпространение.

Цитати от проведените дълбочинни интервюта в България:

„За мен отговорният подход в научните изследвания се изразява в търсенето на приложимост от гледна точка осигуряването на значителна полза за обществото и решаването на важни за обществото въпроси“. (Експерт, Фондация ПИК)

„Лицата, занимаващи се с наука, следва да бъдат част от обществения напредък, да се съобразяват с обществените нужди, очакванията и етичните опасения при избирането на фокуса и при разработването на методологиите на техните изследвания. Също така се очаква те да насърчават по-големия интерес на обществото към научните въпроси, тъй като това е начинът, по който науката и обществото могат да работят заедно за решаването на различни социални предизвикателства“. (Експерт, Фондация ПИК)

„Учените са иноватори и откриватели, които допринасят за безопасността, благоденствието и развитието на обществото, като предоставят решения на проблеми, касаещи демографията, икономиката и законодателството, както и ежедневието на гражданите. Поради тази причина те заслужават обществено внимание и подкрепа чрез публично финансиране“. (Експерт, МОН)

„Основна цел е да се промени съзнанието на научната общност към отвореност, приобщаване и етика по отношение на науката. Всичко това следва да се случи в контекста на научните изследвания в услуга на обществото чрез предоставяне на научни решения за най-належащите обществени предизвикателства.“ (Експерт, МОН)

На базата на проведени дълбочинни интервюта с представители на МОН и ФНИ се очерта мнението, че отговорността в науката е необходимост за справяне с обществените предизвикателства и адресиране на социални потребности. Отговорността в науката се асоциира също и с открития и честен диалог между всички заинтересовани страни, ангажирани в научноизследователски и иновационни дейности.

Отговорността в науката, според интервюираните експерти от ФПИК, е интегрална част от принципите на добро управление, финансова отчетност, спазване на високи етични и професионални стандарти, публичната отчетност на дейността, откритост и сътрудничество, ефективно управление на ресурсите, оперативна и финансова автономия, справедливо и прозрачно ангажиране на заинтересованите страни и не на последно място - почтеност.

На базата на изводите от проведеното проучване бяха направени следните препоръки:

а) препоръки, насочени към националната научна политика:

- Непрекъснато развитие на етичните стандарти за научна дейност и приемане на Национален кодекс за научни изследвания.
- Разширяване на комуникационните канали и изграждане на капацитет за комуникация с широката общественост по въпроси, касаещи научните изследвания и иновациите.
- Насърчаване равнопоставеността на половете и премахване на бариерите, възпрепятстващи професионалното развитие на жените в науката.
- Укрепване на капацитета и знанието за свободен достъп до научна информация и създаване на нови хранилища с отворен достъп.
- Ангажиране на специалисти в сферата на научното образование в изследователски проекти.

б) препоръки, насочени към научната политика на ЕС:

- Подобряване на политическите инструменти и целево финансиране (чрез оперативните и рамковите програми) за въвеждането на принципите на ОИИ в практиката на научните организации и бизнеса.
- Интегриране на ОИИ в изискванията за разработване и критериите за оценка на проектни предложения.
- По-добра осведоменост по въпросите, свързани с отговорните изследвания и иновации, чрез по-добро разпространение на информация и по-добър достъп до информация.
- Въвеждане на управлението на научните изследвания като шеста ключова област в рамката за ОИИ.
- Разширяване на тематичния ключ "равнопоставеност на половете" с допълнителни социално-демографски характеристики за насърчаване и подобряване на разнообразието в науката и иновациите.

Бяха идентифицирани няколко български добри практики за ангажиране на обществото и заинтересованите страни. Тези практики включват участието на заинтересовани страни в работата по подготовката на Иновационната стратегия за интелигентна специализация и създаването на Регионални научноизследователски центрове чрез ОП "Наука и образование за интелигентен растеж" (практики, прилагани от МОН), а също така и иновативните за страната инициативи за разработване на по-приобщаваща и отговорна система за научни изследвания и иновации чрез работни срещи с граждани (организиран от ФПИК в проекти като CASI - <http://www.casi2020.eu/> и PROSO - <http://www.proso-project.eu/>).

Партньори:

- Oslo and Akershus University College, Норвегия (координатор)
- Karlsruhe Institute of Technology, Германия
- University of Exeter, Великобритания
- Commissariat à l'Énergie Atomique et aux Énergies Alternatives, Франция
- University of Padova, Италия
- Applied Research and Communications Fund, България
- Stichting Katholieke Universiteit (Nijmegen), Холандия
- Wageningen University, Холандия
- Chinese Academy of Science and Technology for Development, Китай
- Research and Information System for Developing Countries, Индия
- Arizona Board of Regents, САЩ
- Fundacao de Desenvolvimento da UNICAMP, Бразилия
- The University of Queensland, Австралия

Можете да намерите Националния доклад за България на <https://www.rri-practice.eu/knowledge-repository/publications-and-deliverables/>

The RRI-Practice consortium

